

La història contemporània de Catalunya en l'ensenyament primari i secundari, 1970-1990

Francesc Xavier Hernández Cardona

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE BARCELONA
DIVISIÓ I
DEPARTAMENT D'HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA

TESI DOCTORAL

"LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE CATALUNYA EN
L'ENSENYAMENT PRIMARI I SECUNDARI, 1970-1990"

per Francesc Xavier Hernández i Cardona

Director de la Tesi: Dr. Pelai Pages i Blanch
Setembre del 1993.

CAPÍTOL 10. LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE CATALUNYA EN ELS LLIBRES DE TEXT

Els continguts en els llibres de text de primària. Els continguts en els llibres de text de secundària. Els continguts globals. La iconografia en els llibres de text de primària. La iconografia en els llibres de text de secundària. La iconografia global. Valoració global.

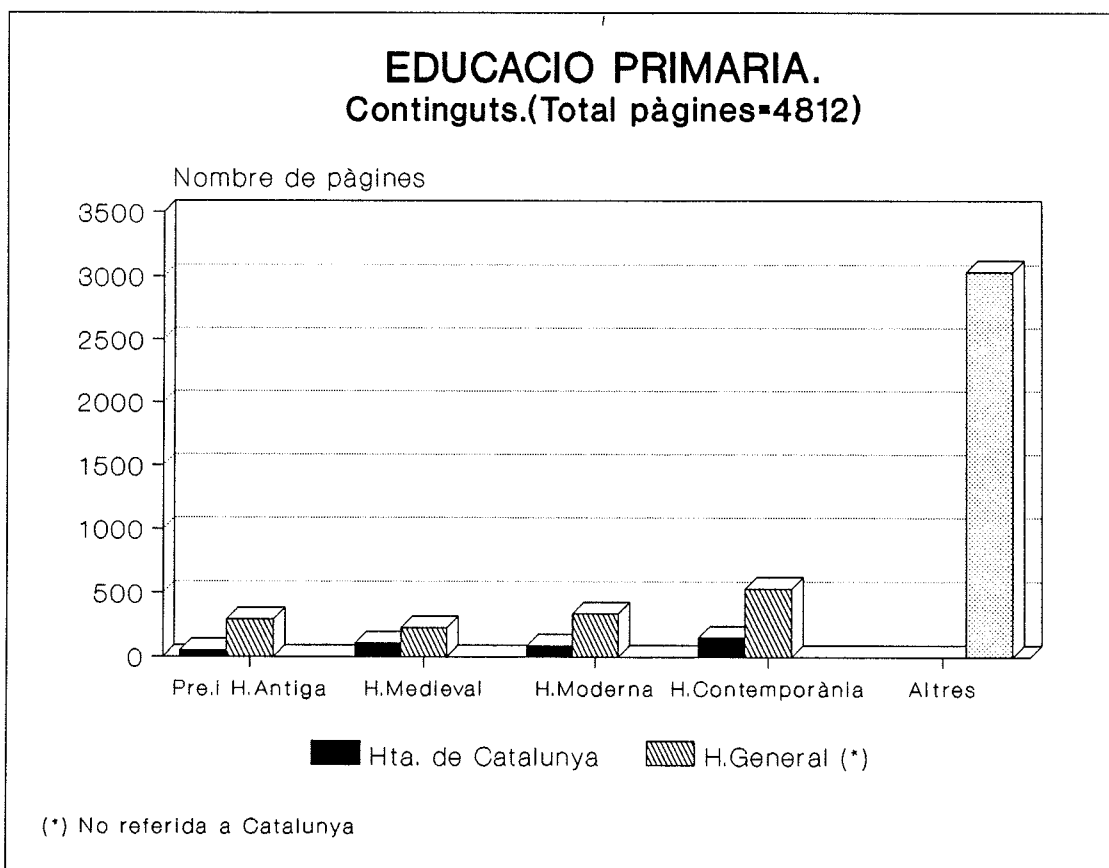
ELS CONTINGUTS EN ELS LLIBRES DE TEXT DE PRIMÀRIA

Els 24 llibres de text de primària analitzats (1) sumen un total de 4.812 pàgines. Les pàgines, de text principal i exercicis, que podem qualificar com explícitament d'història, o bé destinades a la formació de conceptes temporals o cronològics, sumen 1776. Globalment, per als cursos estudiats, de 3er a 8è d'EGB, podríem aproximar, doncs, que la història representa un 36,9 % dels continguts totals de ciències socials. L'anàlisi de les vuit primeres fitxes corresponents als cursos de 3er i 4art d'EGB, mostra que la presència de la història en aquests cursos és pràcticament irrellevant (2). S'aconsegueix més presència en els cursos de cinquè, fitxes 9 a 12 (3), presència que oscil·la entre el 19 % (Casals) i el 38 % (Andros). La màxima presència s'aconsegueix a la denominada segona etapa, formada pels cursos de de 6è, 7è i 8è (4). La proporció de la història oscil·la entre el 30 % (Casals 6è) i el 70 % (Teide 7è).

El caràcter dels programes desenvolupats a partir de la LGE de 1970 explica, justificada o no, la baixa presència de la història en els quatre primers cursos de l'EGB.

 TAULA 10-1. *Continguts d'Història a Primària (núm. de pàg.)*

	Hª Catalunya.	Hª General (sense Cat).	Altres C.S.
Preh. Hª Antg.	48	290	
Hª Medieval	105	224	
Hª Moderna	87	339	
Hª Contemp.	150	533	
Altres C.S.			3036

TAULA 10-2. *La Història en els llibres del Cicle Superior d'EGB*
(percentatges).

	Sisè	Setè	Vuitè
Barcanova	57 %	36 %	52 %
Teide	40 %	70 %	67 %
Andros	47 %	56 %	52 %
Casals	30 %	38 %	43 %

Dins dels continguts d'història, la història de Catalunya té un paper més aviat modest. De les 1.776 pàgines d'història, únicament 390 es dediquen a la història de Catalunya, és a dir, el 21,9 %. Per dir-ho d'una altra manera, la història de Catalunya representa el 8,1 % del total dels continguts de ciències socials en els llibres estudiats. Cal tenir present, però, que tant els llibres de l'editorial Barcanova com els de l'editorial Casals corresponen a edicions d'abans del 1988, mentre que les edicions de Teide i Andros són posteriors al 1988. Aquesta és una de les raons que explica el major percentatge de continguts d'història de Catalunya en aquestes editorials. No és una raó determinant ja que, per exemple, el llibre de vuitè de Barcanova té uns continguts qualitatiu i quantitativ d'història de Catalunya gens menyspreables, tot i haver estat editat abans del 1988 (5).

En qualsevol cas sembla evident que l'ordre del 1988 va tenir una repercussió immediata en l'augment dels continguts d'història de Catalunya en els llibres de text.

TAULA 10-3. *H^a de Catalunya en el cicle superior d'EGB*
(percentatges)

	Sisè	Setè	Vuitè
Barcanova	1 %	1 %	6 %
Teide	25 %	29 %	16 %
Andros	6 %	10 %	15 %
Casals	2 %	4 %	1 %

El tractament de les diferents etapes històriques en els llibres de text també és desigual. La prehistòria i la història antiga compten amb un tractament total (H^a general i H^a de Catalunya) de 338 pàg.. La història medieval suma 329. La història moderna 426 i la història contemporània 683. El tractament de la història augmenta a mesura que ens apropem a la contemporaneïtat. Cal pensar, però, que en el primer bloc hem agrupat prehistòria i història antiga i això fa que la resultant de pàgines sigui lleugerament superior a les pàgines de medieval. En qualsevol cas queda palesat que el nombre de pàgines dedicades a la història augmenta a mesura que ens apropem a la contemporaneïtat. Sobre el total de pàgines dedicades a història el 19 % estarien dedicades a Prehistòria i història antiga, el 18,5 % a història medieval, el 23,9 % a història moderna i el 38,4 % a història contemporània. Supremacia relativa de la història contemporània, que efectivament manté un tractament superior pel que fa al conjunt de la història, però si tenim en compte el conjunt de les socials a primària, els continguts d'història contemporània només representarien el 14,1 % dels continguts totals.

Els continguts d'història de Catalunya per períodes històrics, se'ns presenta de manera força asimètrica. En prehistòria i història antiga hi ha 48 pàgines, d'un total de 338, dedicades a Catalunya, és a dir, el 14,2 %. D'història medieval n'hi ha 105 pàgines dedicades a història de Catalunya d'un total de 329, un 31,9 %. D'història moderna n'hi ha 87 pàgines d'història de Catalunya sobre un total de 426, un 20,4 %. D'història contemporània n'hi ha 150 pàgines sobre Catalunya d'un total de 683, és a dir, el 21,9 %. La història medieval de Catalunya és la que assoleix un percentatge de participació més alt en els continguts, seguida per la història contemporània, la moderna i la prehistòria i història antiga.

En termes absoluts el període quantitativament més tractat d'història de Catalunya és el període contemporani, amb 150 pàgines, seguit del període medieval amb 105; el modern amb 87 i, finalment, cal destacar en darrer terme la prehistòria i la història antiga, únicament amb 48 pàgines.

Dels resultats cal destacar diversos aspectes. D'entrada, l'escàs tractament de la prehistòria i història antiga de Catalunya tenint en compte la idoneïtat didàctica que representa el seu tractament en aquest període escolar. A banda d'aquesta peculiaritat, els continguts absoluts referits a Catalunya mantenen una certa lògica, un major tractament del període medieval enfront del modern i l'antic s'explica des del punt de vista de l'època zenital de la Corona d'Aragó, mentre que la baixa moderna podria explicar-se per la "decadència". Això quadraria amb una tradició neo-romàntica de la història de Catalunya, però hem de tenir present, precisament, que dos dels fets emblemàtics de la història de Catalunya, susceptibles de passar al món escolar són precisament fets històrics de l'edat moderna: el Corpus de Sang - Guerra dels Segadors, i la Guerra de Successió - Onze de Setembre (6). Si l'estudi d'aquests dos fets històrics hagués estat normalitzat durant el període estudiat de ben

segur que el percentatge d'història de Catalunya en el període modern hagués pujat substancialment. D'altra banda, la importància atorgada a la història contemporània de Catalunya queda palesada a bastament.

ELS CONTINGUTS EN ELS LLIBRES DE TEXT DE SECUNDARIA

Els 9 llibres de text de batxillerat considerats a la mostra (7) sumen un total de 3.626 pàgines. Del conjunt, les pàgines dedicades a història (pàgines de text principal o d'exercicis) sumen 2.063. Globalment per a la mostra dels tres cursos de BUP estudiats tindriem que la història representa un 56,8 % del total dels continguts de geografia, història i altres aspectes político-socials.

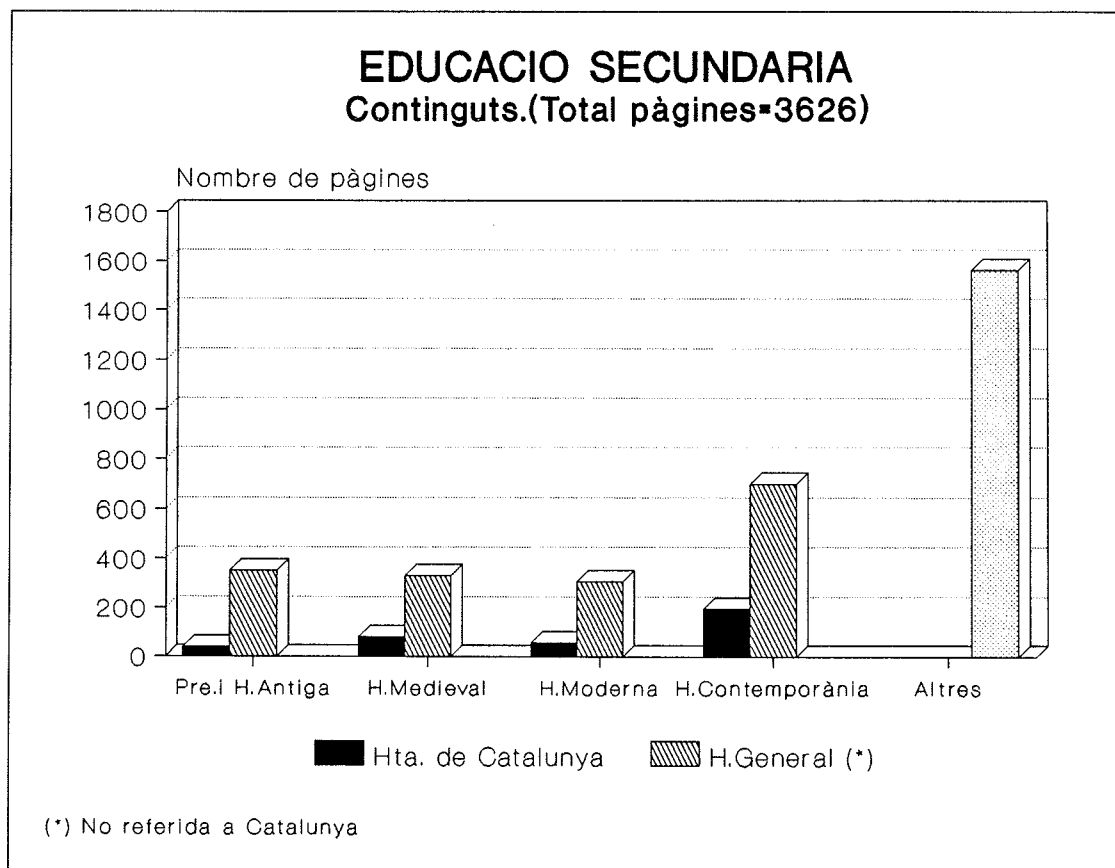
L'anàlisi de les fitxes núm. 25, 26 i 27 corresponents a primer de BUP (8) mostren que la presència de continguts d'història és majoritària en aquest curs. La presència oscil·la entre el 84 % (Barcanova) i el 96 % (Magisterio).

El segon curs, centrat en geografia, fitxes núm. 28, 29, 30 (9), presenta una absència quasi absoluta de continguts d'història. Els percentatges d'història que oscil·len entre el 3% (Magisterio) i el 6 % (Barcanova) són irrellevants.

El tercer curs, fitxes núm. 31, 32, 33 (10), amb continguts de geografia i història presenta una preeminència de continguts històrics. El pes de la història oscil·la entre el 56 % (Magisterio) i el 78 % (Barcanova).

TAULA 10-4. *Continguts d'Història a BUP (núm. de pàg.)*

	Hª Catalunya.	Hª General (sense Cat.).	Altres C.S.
Preh. Hª Antg.	38	352	
Hª Medieval	80	332	
Hª Moderna	57	307	
Hª Contemporània	196	701	
Altres C.S.			1.563

 TAULA 10-5. *La Història en els llibres de BUP (percentatges)*

	<i>Primer</i>	<i>Segon</i>	<i>Tercer</i>
<i>Barcanova</i>	84 %	6 %	78 %
<i>Teide</i>	87 %	3 %	72 %
<i>Magisterio</i>	96 %	3 %	56 %

 TAULA 10-6. *Història de Catalunya en els llibres de BUP (percentatges)*

	<i>Primer</i>	<i>Segon</i>	<i>Tercer</i>
<i>Barcanova</i>	1 %	0 %	16 %
<i>Teide</i>	9 %	0 %	51 %
<i>Magisterio</i>	0 %	0 %	2 %

El pes dels continguts d'història de Catalunya dins dels continguts d'història, és, en general pobre. De les 2.063 pàgines dedicades a història, únicament 371 són d'història de Catalunya, és a dir, només el 17,9 % dels continguts d'història i el 10,2 % dels totals de geografia, història i d'altres ciències socials.

Hem de tenir present, però, algunes dades que ajuden a explicar el resultat. El llibre de primer de Barcanona no cospa encara l'ordre del 1988, mentre que el tercer de Barcanova i el primer de Teide sí que la tenen present. Sembla constatar-se doncs que l'ordre, com a mínim, va fer pujar els percentatges d'història en una quants punts en la majoria dels llibres (11). Cas a part, és el llibre de tercer de BUP de Teide, que presenta una proporció d'història de Catalunya extraordinària. Aquest llibre (*Pell de Brau*) va ser elaborat molt abans del 1988; es tracta d'un cas anòmic de mitjan dels 80, l'intent de realitzar un llibre d'història a partir de la realitat catalana (12). En qualsevol cas cal tenir present que aquest llibre "anòmic" influeix poderosament en els percentatges i magnitud totals comptabilitzades.

El tractament de les diferents etapes històriques presenta també força asimetries. La prehistòria i la història antiga compten amb un tractament total (H^a general i H^a de Catalunya) de 390 pàgines. La història medieval suma 412 pàgines. La història moderna 364 pàgines i la història contemporània 897 pàgines. Mentre que el tractament dels tres períodes primers es situa a la ratlla de les 400 pàgines, la història contemporània duplica àmpliament aquesta magnitud, és a dir, té un tractament manifestament més ampli.

Sobre el total de pàgines dedicades a història el 18,9 % estarien dedicades a prehistòria i història antiga; el 19,8 % a història medieval; el 17,5 % a història moderna i el 43,4 % a història contemporània. Hi ha per tant una certa similitud amb els resultats de primària quant a tractament de les diferents èpoques històriques.

Els continguts d'història de Catalunya en els diferents períodes històrics se'ns presenta també de manera desigual. De prehistòria i història antiga hem comptabilitzat 38 pàgines referides a Catalunya d'un total de 390, es a dir un 9,7 %. D'història medieval hi ha 80 pàg. referides a Catalunya sobre un total de 412, és a dir el 19,4 %.

D'història moderna hi ha 57 pàgines que tracten Catalunya sobre un total de 364, és a dir un 15,6 %. D'història contemporània hi ha 196 pàgines d'història de Catalunya sobre 897, un 21,8 %. La història contemporània de Catalunya és la que assoleix un percentatge més alt de participació en els continguts del període, seguida per la història medieval i la moderna. Amb tot, recordem que cal tenir present que el llibre de 3er de BUP de Teide contribueix a sobredimensionar els continguts d'història de Catalunya, probablement emprant altres editorials els resultats haguessin estat més baixos.

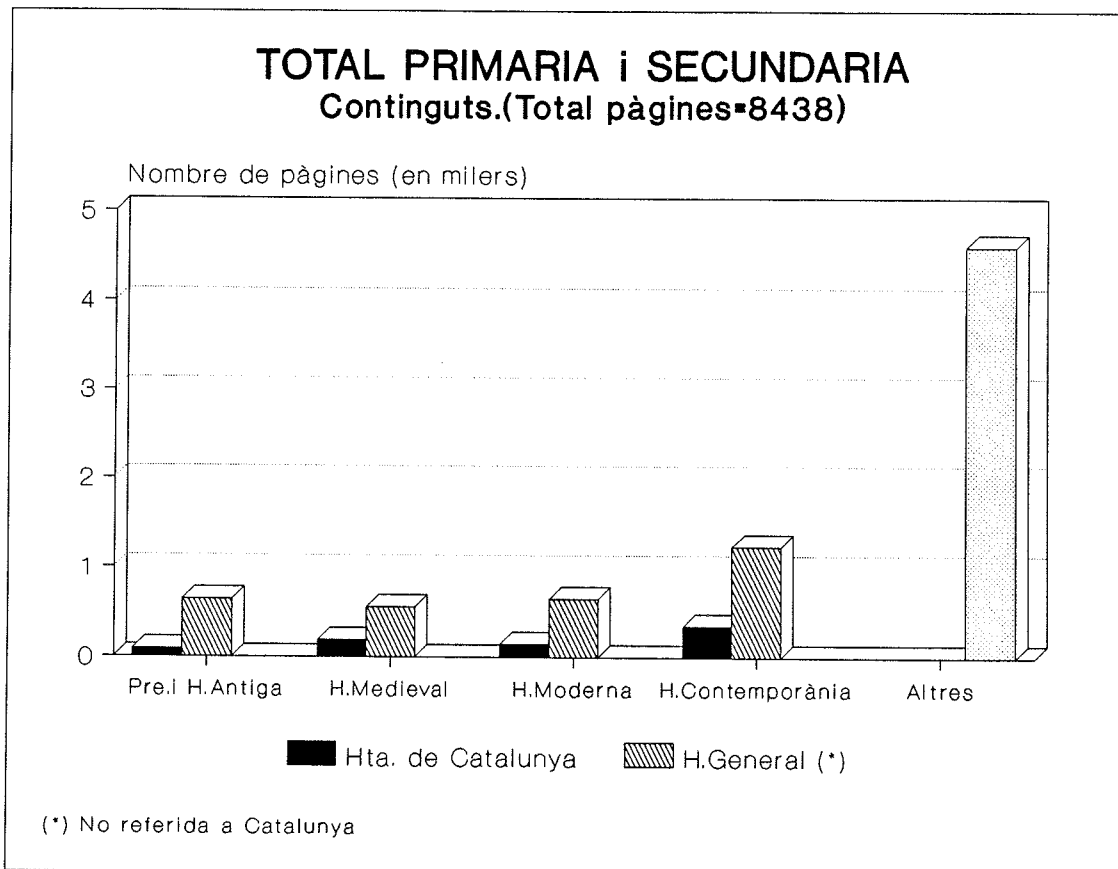
En termes absoluts el període quantitativament més tractat de la història de Catalunya és el període contemporani, amb 196 pàg., seguit pel període medieval amb 80 pàg., el modern amb 57 pàg i el referent a prehistòria i món antic, únicament amb 38.

En termes generals cal destacar la poca importància que s'atorga a la prehistòria i el món antic, exactament el mateix que passa a primària. Destaca també el fet que la història medieval de Catalunya està comparativament millor tractada que la història moderna.

Finalment, es constata que la història contemporània té un protagonisme inqüestionable, tant pel que fa als continguts generals com als d'història de Catalunya. És més, el pes de la història contemporània està encara més sobredimensionat en els continguts de Catalunya que no pas en els continguts generals. De les 371 pàg d'història de Catalunya 196 estan dedicades a la història contemporània, és a dir, el 52,8 %. D'altra banda el percentatge d'història contemporània de Catalunya respecte al total dels continguts d'història és d'un 9,5 % i respecte als continguts totals (geografia, història, altres C.S.) d'un 5,4 %.

ELS CONTINGUTS GLOBALS

Si considerem els continguts globals de la mostra analitzada de primària i secundària, un total de 31 llibres, podem aproximar el pes de la història en els llibres de text.

TAULA 10-7 *La Història en els llibres de text EGB-BUP*
(núm de pàg.)

	Hª Catalunya	Hª General (sense Cat.)	Altres C.S.
Preh. Hª Antg.	86	642	
Hª Medieval	185	556	
Hª Moderna	144	646	
Hª Contemp.	346	1234	
Altres C.S.			4.599

El conjunt de les pàgines dels textos de primària i secundària analitzats a la mostra suma un total de 8.438; d'aquestes, 3.839 són d'història, és a dir, la història suposa un 45,4 % de les pàgines totals. Tot i que els llibres de primària són a la mostra més nombrosos que els de secundària, el pes de la història en el conjunt dels llibres s'apropa molt al 50 %.

Pel que fa al pes de la història de Catalunya, hi ha un total de 761 pàgines sobre un total de 3.839 pàg. d'història; això suposa un 19,8 % de continguts d'història de Catalunya respecte a la història total. El pes de les pàgines d'història de Catalunya respecte al total de pàgines de ciències socials seria del 9 %. És a dir, el 9 % del conjunt de les pàgines de les matèries de ciències socials estaria dedicat a història de Catalunya.

La prehistòria i història antiga (general i de Catalunya) assoliria un 18,9 % respecte dels continguts totals d'història, i un 8,6 % respecte als continguts totals de ciències socials.

La història medieval (general i de Catalunya) assoliria un 19,3 % respecte dels continguts totals d'història, i un 8,7 % respecte als continguts totals de ciències socials.

La història moderna (general i de Catalunya) assoliria el 20,5 % respecte dels continguts totals d'història, i un 9,3 % respecte als continguts totals de ciències socials.

La història contemporània (general i de Catalunya) assoliria el 41,1 % respecte als continguts totals d'història, i un 18,7 % respecte als continguts totals de ciències socials.

La prehistòria i història antiga de Catalunya assoliria un 11,8 % respecte als continguts totals de prehistòria i història antiga; un 2,2 % respecte als continguts totals d'història i un 1 % respecte als continguts totals de ciències socials.

La història medieval de Catalunya assoliria un 24,9 % respecte als continguts totals d'història medieval, un 4,8 % respecte als continguts totals d'història i un 2,1 % respecte als continguts totals de ciències socials.

La història moderna de Catalunya assoliria un 18,2 % respecte als continguts totals d'història moderna, un 3,7 % respecte als continguts totals d'història i un 1,7 % respecte als continguts totals de ciències socials.

La història contemporània de Catalunya assoliria un 21,8 % respecte als continguts totals d'història contemporània, un 9 % respecte als continguts totals d'història i un 4,1 % respecte als continguts totals de ciències socials.

A tall de síntesi podríem establir les següents conclusions.

- En els llibres de text de ciències socials d'EGB, globalment considerats, la història té una representació lleugerament feble, el 36,9 %.

- En els llibres de text de geografia i història de BUP, globalment considerats, la història té una representació lleugerament feble, el 56,8 %.

- En els llibres de text de ciències socials d'EGB, la història de Catalunya es contempla mínimament, ja que únicament suposa el 19,1 % respecte als continguts totals d'història, i el 7 % respecte als continguts globals de ciències socials.

- En els llibres de text de geografia i història de BUP la història de Catalunya es contempla mínimament, ja que únicament suposa el 17,9 % respecte als continguts totals d'història, i el 10,2 % respecte als continguts globals de geografia, història i d'altres ciències socials.

- La història contemporània es el període històric que queda millor reflectit en els llibres de text de ciències socials d'EGB; la història contemporània suposa un 38,4 % dels continguts d'història i un 14,1 % dels continguts totals de ciències socials.

- La història contemporània és el període històric que queda millor reflectit en els llibres de geografia i història de BUP, la història contemporània suposa un 43,4 % dels continguts totals d'història, i un 24,7 % dels continguts de geografia, història i altres ciències socials.

- La història contemporània de Catalunya és el període de la història de Catalunya que queda millor reflectit en els llibres de ciències socials d'EGB. La història contemporània de Catalunya assoleix el 38,4 % dels continguts d'història de Catalunya, el 21,9 % dels continguts

d'història contemporània, el 8,4 % dels continguts totals d'història i el 3,1 % del total dels continguts de ciències socials.

- La història contemporània de Catalunya és el període de la història de Catalunya que queda millor reflectit en els llibres de geografia i història de BUP. La història contemporània de Catalunya assoleix el 52,8 % dels continguts d'història de Catalunya; el 21,8 % dels continguts d'història contemporània; el 9,5 % dels continguts totals d'història, i el 5,4 % dels continguts totals de geografia, història i ciències socials.

Cal tenir present, però, que el conjunt de les dades exposades difícilment podrien extrapolar-se al conjunt del període 1970-1990. La majoria dels textos analitzats corresponen a la darrera etapa del període i estan editats després del 1985, i encara n'hi ha que recullen les indicacions de l'ordre de 1988. Per tant, les dades referents a història de Catalunya cal entendre-les com les millors del període, amb uns llibres elaborats després de deu anys de la mort del dictador i copsant les primeres mesures legals per introduir la història de Catalunya a la primària i la secundària.

D'altra banda, ja hem assenyalat que algunes de les editorials escollides probablement siguin les que millor actitud tenien cara a introduir continguts catalans en els textos. Per tot plegat, els percentatges mostren probablement el sostre, la millor ubicació possible de la història de Catalunya a finals del període 1970-1990.

LA ICONOGRAFIA EN ELS LLIBRES DE TEXT DE PRIMARIA

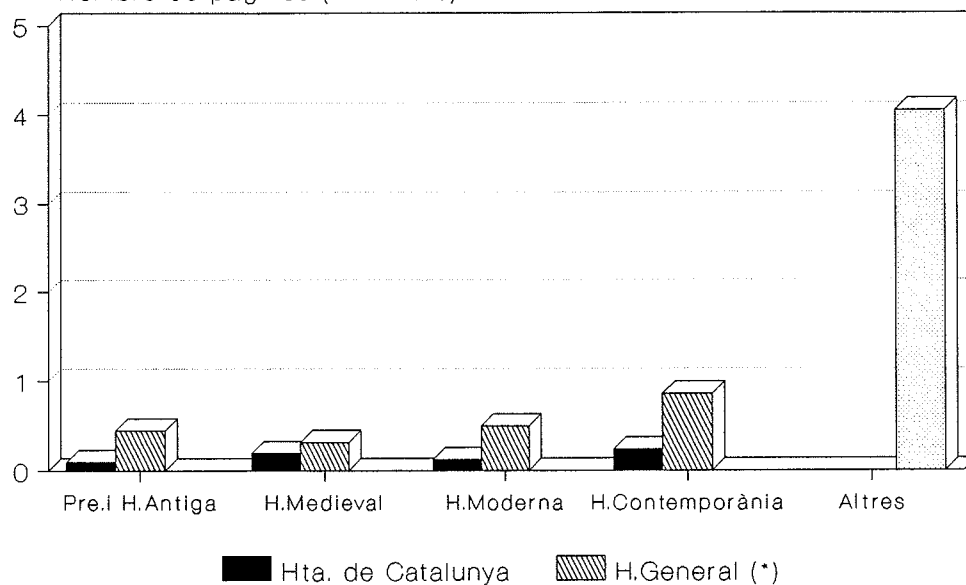
En el conjunt de 24 llibres de primària que componen la mostra hi ha una àmplia i variada iconografia que suma 6.806 il.lustracions. La il.lustració referent a història és relativament escassa, ja que únicament suma 2.757 il.lustracions, és a dir el 40,6 % del total, proporció que, amb tot, supera el percentatge de pàgines d'història respecte al de pàgines totals (36,9 %). És a dir, hi ha més presència relativa d'història en les il.lustracions que no pas en el referent a les pàgines. Les dades de les vuit primeres fitxes, corresponents als cursos de 3er i 4art d'EGB, mostra que la presència d'iconografia històrica en aquests cursos és poc més que irrellevant (13). La quantitat d'il.lustració històrica puja, a l'ensem que el tractament de temes històrics, a partir de 5è d'EGB (14), presència que oscil.la entre el 21 % (Casals) i el 31 % (Teide). La màxima presència s'assoleix a la segona etapa, en els cursos de 6è, 7è i 8è (15). La proporció d'història oscil.la entre el 30 % (Casals 8è) i el 100% (Andros 8è)

TAULA 10-8 *Iconografia històrica a Primària (núm. d'il.lus.)*

	Hª Catalunya	Hª General (sense Cat.)	Altres C.S.
Preh. Hª Antg.	94	449	
Hª Medieval	193	313	
Hª Moderna	124	493	
Hª Contemp.	237	854	
Altres C.S.			4.049

EDUCACIO PRIMARIA. II.lustracions. Total=6.806

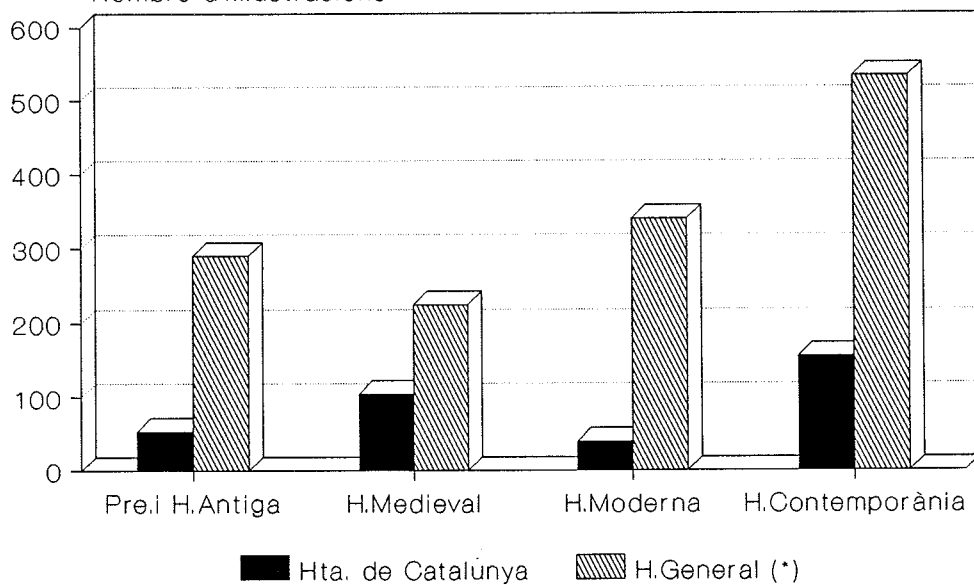
Nombre de pàgines (En milers)

(*) No referida a Catalunya

EDUCACIO PRIMARIA II.lustracions d'Història. Total=2757

Nombre d'il.lustracions

(*) No referida a Catalunya

TAULA 10-9 *Iconografia d'història en els llibres del Cicle Superior d'EGB (percentatges).*

	Sisè	Setè	Vuitè
Barcanova	60 %	37 %	56 %
Teide	42 %	68 %	69 %
Andros	58 %	56 %	100 %
Casals	30 %	41 %	30 %

TAULA 10-10 *Iconografia d'història de Catalunya en els llibres del Cicle Superior d'EGB (percentatges).*

	Sisè	Setè	Vuitè
Barcanova	5 %	1 %	12 %
Teide	20 %	23 %	12 %
Andros	6 %	7 %	16 %
Casals	4 %	7 %	6 %

En el conjunt de la iconografia històrica les il·lustracions referents a història de Catalunya tenen un protagonisme moderat. De les 2.757 il·lustracions d'història, 648 es refereixen a Catalunya, és a dir, el 23,5 %, percentatge superior però al que assoleixen els continguts d'història catalans a la primària (19,1 %). Respecte a la il·lustració total de ciències socials a EGB (6.806) la iconografia d'història de Catalunya representa un 9,5 %.

Com en el cas dels continguts, hem d'assenyalar que els llibres que presenten una iconografia d'història de Catalunya més baixa, Barcanova i Casals, corresponen a edicions anteriors a l'ordre del 1988, mentre que els que presenten major contingut iconogràfic de Catalunya (Teide, Andros) corresponen a edicions realitzades després de la promulgació de l'ordre.

La iconografia corresponent a les diferents etapes històriques guarda també una certa relació amb els percentatges dels continguts. La prehistòria i la història antiga (història general i història de Catalunya) compten amb un total de 543 il·lustracions. La història medieval en suma 506. La història moderna 617 i la història contemporània 1.091. El nombre d'il·lustracions és baix en prehistòria i història antiga si tenim en compte que es tracta de dos períodes refosos, i augmenta progressivament en història medieval i moderna per disparar-se en història contemporània. Sobre el total de la iconografia històrica un 19,6 % correspondria a prehistòria i història antiga; un 18,3 % a història medieval; un 22,3 % a història moderna, i un 39,5 % a història contemporània. Com en el cas dels continguts, el percentatge de la història contemporània se'n destaca àmpliament. Importància que cal relativitzar si temin en compte que el percentatge d'il·lustració d'història contemporània, respecte al conjunt de la il·lustració de ciències socials, és del 16 %.

La il·lustració referent a història de Catalunya no segueix, però, els mateixos ritmes, i com en el cas del nombre de pàgines es dispara en

el període medieval. En prehistòria i història antiga de les 543 il·lustracions totals, 94 es refereixen a Catalunya, és a dir el 17,3 %. D'història medieval hi ha un total de 506 il·lustracions, de les quals 193 fan referència a Catalunya, el 38,1 %. D'història moderna hi ha 617 il·lustracions, 124 de les quals fan referència a Catalunya, el 20 %. D'història contemporània hi ha 1.091 il·lustracions, 237 de les quals es refereixen a Catalunya, el 21,7 %. La iconografia de la història medieval de Catalunya és la que assoleix un percentatge de participació més alt.

En termes absoluts, el període quantitativament més il·lustrat d'història de Catalunya és el període contemporani, amb 237 il·lustracions, seguit del període medieval amb 193, el modern amb 124 i el prehistòric i antic amb 94.

LA ICONOGRAFIA EN ELS LLIBRES DE TEXT DE SECUNDARIA

En el conjunt dels 9 llibres de text de BUP considerats a la mostra (16) el total d'il·lustracions es de 3.418. Les il·lustracions d'història són 2.121, i el conjunt d'iconografia històrica representa 62 % del total de les il·lustracions.

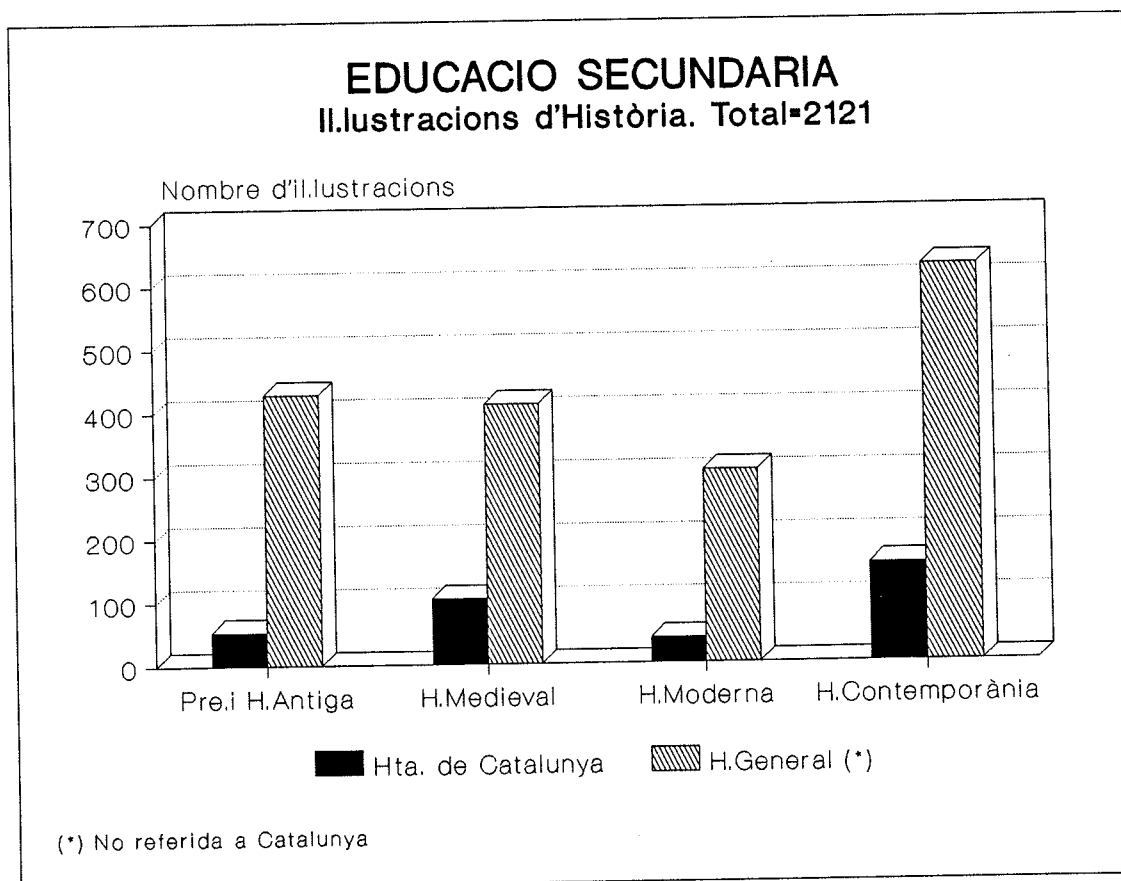
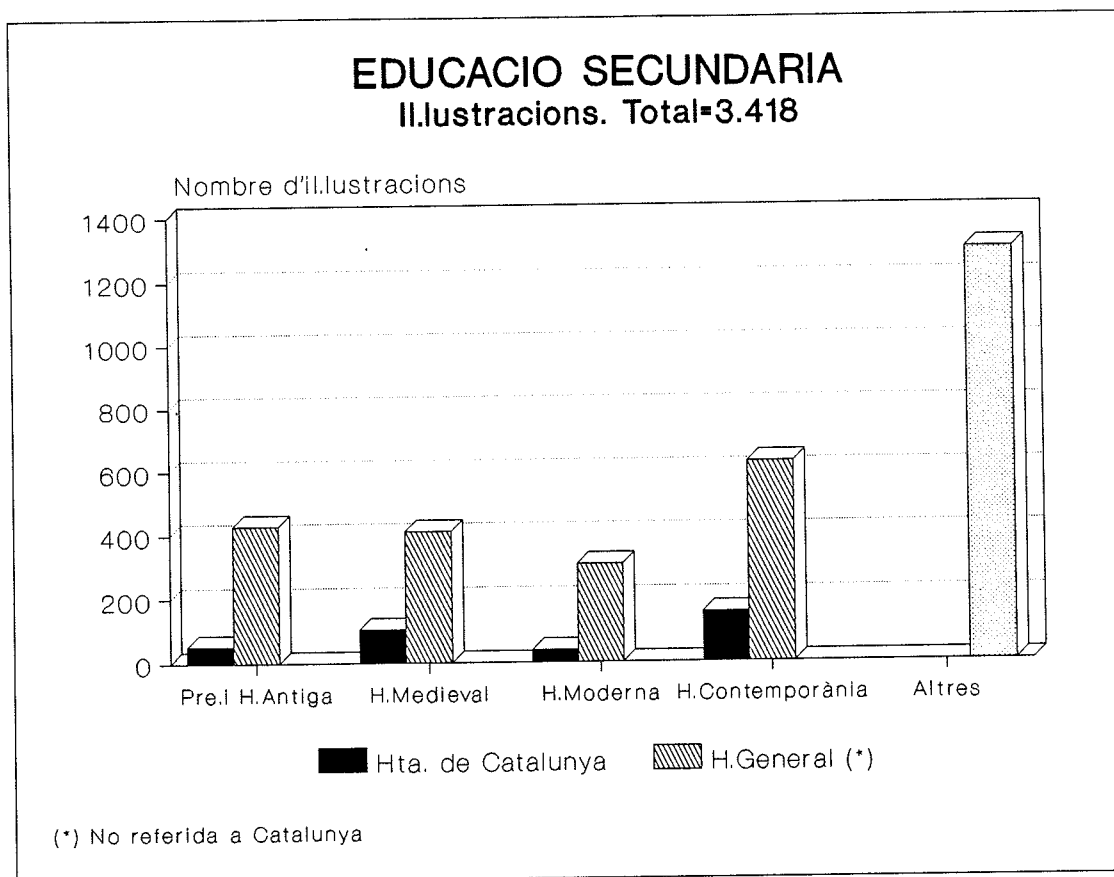
L'anàlisi de les fitxes núm. 25, 26 i 27 corresponents a primer de BUP (17) mostra que la presència d'iconografia històrica és majoritària, en consonància amb el caràcter del programa. Els percentatges d'il·lustracions d'història oscil·len entre el 95 % (Barcanova) i el 100 % (Magisterio, Teide).

El segon curs, fitxes núm. 28, 29 i 30 (18), es centra en geografia i la immensa majoria de la il·lustració no és històrica. Els percentatges oscil·len entre el 2 % (Magisterio) i el 8% (Barcanova).

El tercer curs, fitxes núm. 31, 32, 33 (19), compta amb iconografia general amb predomini de la històrica. Els percentatges d'aquesta varien entre el 53 % (Magisterio) i el 69 % (Barcanova).

TAULA 10-11 *Iconografia d'història a BUP (núm. d'il.lustracions)*

	Hª de Catalunya	Hª General (sense Cat.)	Altres C.S.
Preh. Hª Antg.	53	428	
Hª Medieval	104	411	
Hª Moderna	39	305	
Hª Contemporània	155	626	
Altres C.S.			1.297

TAULA 10-12 *Iconografia d'història en els llibres de BUP (percentatges).*

	Primer	Segon	Tercer
Barcanova	95 %	8 %	69 %
Teide	100 %	3 %	64 %
Magisterio	100 %	2 %	53 %

TAULA 10- *Iconografia d'història de Catalunya en els llibres de BUP (percentatges).*

	Primer	Segon	Tercer
Barcanova	5 %	1 %	22 %
Teide	17 %	1 %	41 %
Magisterio	3 %	0	5 %

La iconografia d'història de Catalunya comparada amb la iconografia històrica total té un protagonisme molt moderat. De les 2.063 il.lustracions d'història, 351 es refereixen a història de Catalunya, és a dir el 16,5 %; respecte al total d'il.lustració (història, geografia, etc.) el percentatge seria del 10,2 %.

El resultat s'explica millor si tenim en compte que alguns dels llibres profusament il.lustrats, com el de Barcanova de primer de BUP, corresponen a una edició d'abans del 1988. D'altra banda un dels llibres que presenta més continguts textuais catalans, el llibre de tercer de BUP de l'editorial Teide, compta amb una aparell iconogràfic molt pobre. Cal destacar que els llibres editats fora de Catalunya presenten una d'iconografia d'història de Catalunya molt baixa.

El tractament iconogràfic dels diferents períodes històrics presenta una certa capriciositat no imputable a la manca de materials. La prehistòria i la història antiga compten amb una iconografia total (història general i història de Catalunya) de 481 il.lustracions. La història medieval en suma 515; la història moderna 344 i la història contemporània 781. Destaca doncs el tractament avantajós que es dona a la història contemporània, seguida, però, no de la història moderna, sinó de la història medieval. De fet la història moderna és la pitjor tractada des del punt de vista de la imatge, ja que fins i tot queda per sota de la prehistòria i la història antiga. Si tenim en compte els percentatges d'aquestes quantitats, resulta que, sobre el total de la iconografia històrica, un 22,6 % estaria dedicada a prehistòria i història antiga; un 24,2 % estaria dedicada a història medieval, un 16,2 % a la història moderna, i un 36,8 % a la història contemporània.

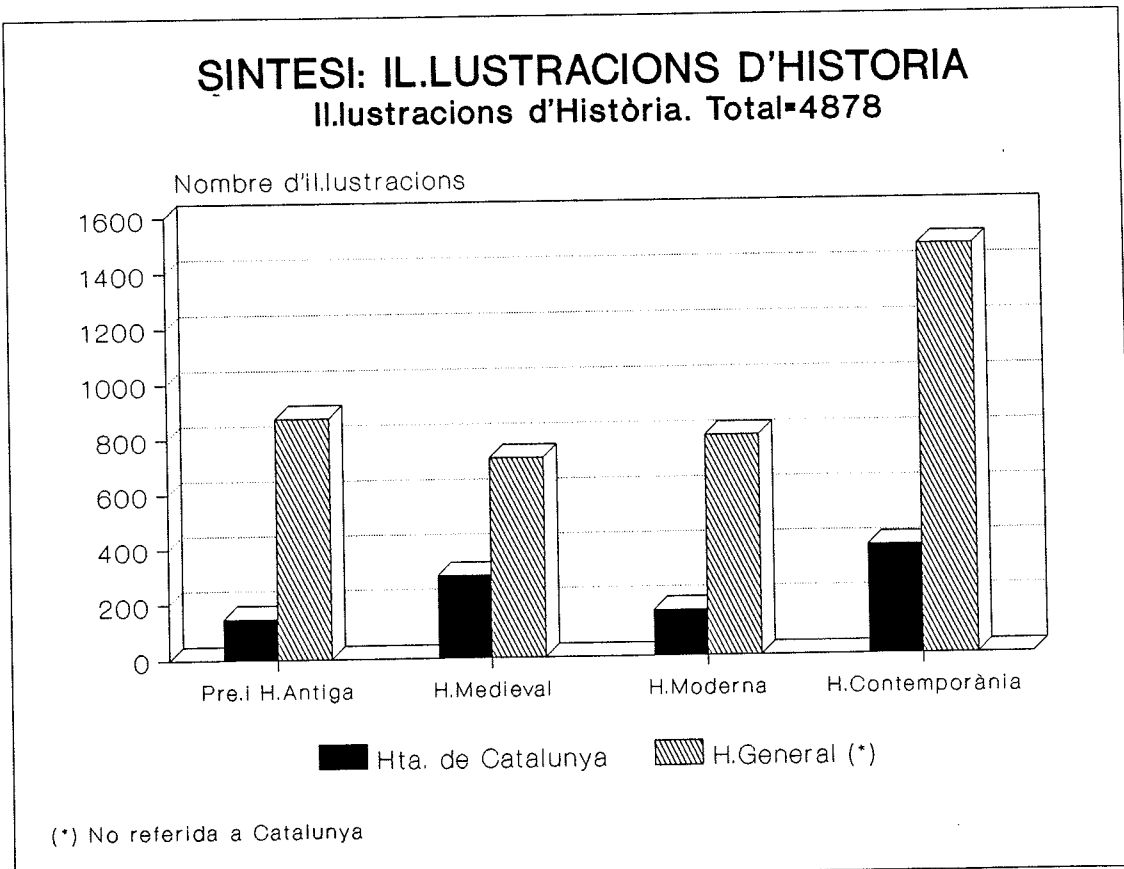
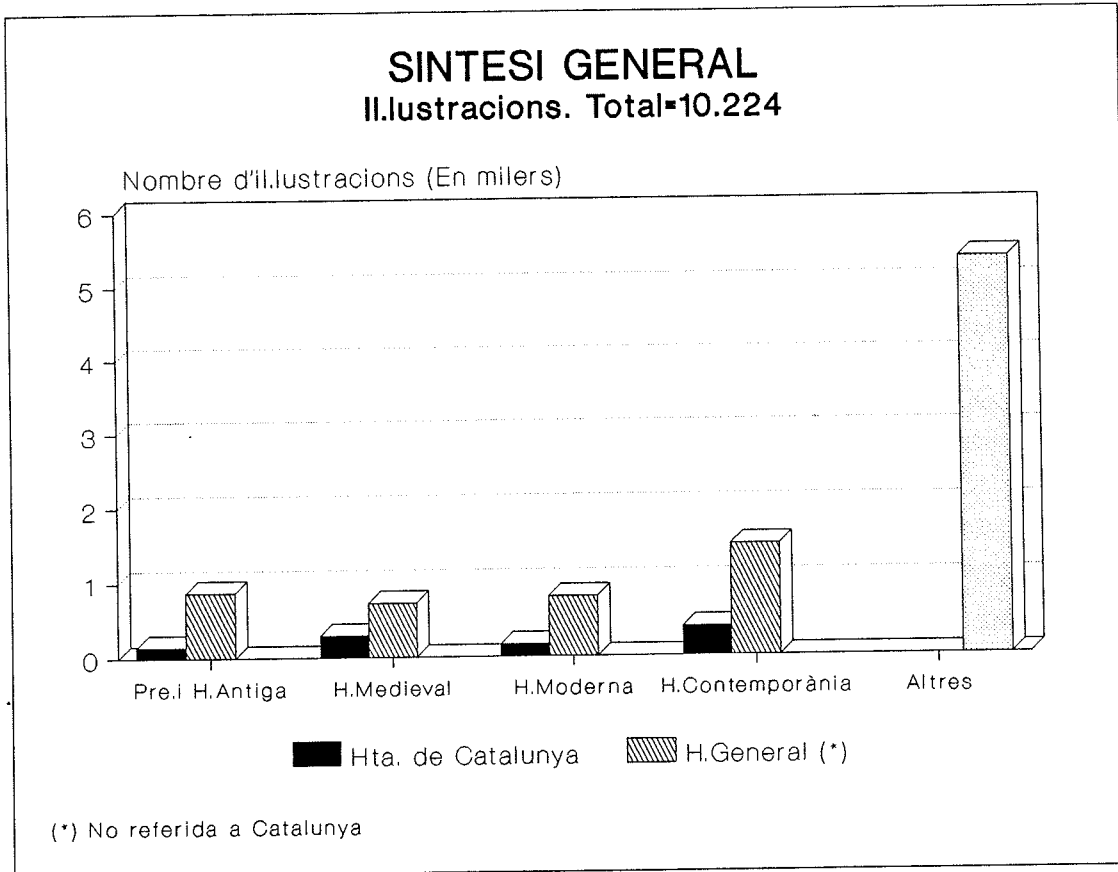
La iconografia d'història de Catalunya referent als diferents períodes històrics també se'ns presenta de manera desigual. De prehistòria i història antiga hi ha només 53 il.lustracions, és a dir, un 11 % de

la il·lustració del període i un 2,4 % respecte del total de la iconografia històrica. La història medieval de Catalunya compta amb 104 il·lustracions, un 20 % de la iconografia del període i un 4,9 % respecte del total de la il·lustració històrica. La història moderna de Catalunya compta únicament amb 39 il·lustracions, un 11,3 % respecte de la iconografia del període i un 1,8 % respecte de la il·lustració total. La història contemporània de Catalunya compta amb 155 il·lustracions, un 19,8 % respecte de la il·lustració del període, i un 7,3 % respecte de la iconografia històrica total. La història contemporània i medieval de Catalunya són, doncs, les que en termes absoluts i relatius assoleixen una millor representació gràfica. Tractament que destaca amb l'escassa atenció que disposen el període modern, el prehistòric i antic. Ens trobem doncs amb una certa situació de paral·lelisme pel que fa als continguts i iconografia de primària, i respecte als continguts de secundària. La iconografia contemporània és la millor tractada, i en el cas de la iconografia d'història de Catalunya adquireix un protagonisme inqüestionable: de les 351 il·lustracions dedicades a Catalunya, 155 ho són d'història contemporània, és a dir, el 44,1 %.

LA ICONOGRAFIA GLOBAL

Considerant la iconografia global de la mostra analitzada de primària i secundària, que consta d'un total de 31 llibres, podem aproximar el pes de la iconografia d'història en els llibres de text.

El conjunt d'il·lustracions dels textos de primària i secundària analitzats suma un total de 10.224. D'aquestes, 4.878 són d'història, un 47,7 %. El percentatge és lleugerament superior al de pàgines dedicades a història (45,4 %), és a dir, la imatge de la història està lleugerament sobredimensionada respecte dels continguts. En qualsevol cas, ens situem en una presència global que frega el 50 %, tot i que a la mostra hi ha llibres de primària amb escàs contingut històric.

 TAULA 10-13 *Iconografia d'història, llibres de text EGB-BUP*

	Hª Catalunya	Hª General (sense Cat.)	Altres C.S.
Preh. Hª Antg.	147	875	
Hª Medieval	297	724	
Hª Moderna	163	798	
Hª Contemp.	392	1480	
Altres C.S.			5.346

La iconografia referent a Catalunya suma un total de 999 il.lustracions sobre un total de 4.878 il.lustracions d'història. Això suposa un 20,4 % (percentatge lleugerament superior al 19,8 % de continguts d'història de Catalunya respecte dels continguts totals d'història). El percentatge de les il.lustracions d'història de Catalunya respecte de les 10.224 il.lustracions totals de ciències socials seria d'un 9,7 %.

La prehistòria i història antiga (general i de Catalunya) comptaria amb un percentatge iconogràfic del 20,9 % respecte del total de les il.lustracions d'història; i un 9,9 % respecte de les il.lustracions totals de ciències socials.

La iconografia referent a història medieval (general i de Catalunya) compta amb un percentatge del 20,9 % respecte del total d'il.lustracions d'història, i del 9,9 % respecte de les il.lustracions totals de ciències socials.

La iconografia d'història moderna (general i de Catalunya) assoliria un percentatge del 19,7 % respecte de les il.lustracions totals d'història, i un 9,3 % respecte de les il.lustracions totals de ciències socials.

La iconografia d'història contemporània (general i de Catalunya) assoliria el 38,3 % respecte de les il.lustracions totals d'història, i el 18,3 % respecte de les il.lustracions totals de ciències socials.

La iconografia de prehistòria i història antiga de Catalunya assoliria un 14,3 % respecte de les il.lustracions totals de prehistòria i història antiga, un 3 % respecte de les il.lustracions totals d'història, i un 1,4 % respecte de la il.lustració total de ciències socials.

La iconografia d'història medieval de Catalunya assoliria un 29 % respecte a les il.lustracions totals d'història medieval, un 6 % respecte a les il.lustracions totals d'història, i un 2,9 % respecte a les il.lustracions totals de ciències socials.

La iconografia d'història moderna de Catalunya assoliria un 16,9 % respecte a les il.lustracions totals d'història moderna, un 3,3 % respecte a les il.lustracions totals d'història, i un 1,5 % respecte a les il.lustracions totals de ciències socials.

La iconografia d'història contemporània de Catalunya assoliria un 20,9 % respecte a les il.lustracions totals d'història contemporània, un 8 % respecte a les il.lustracions totals d'història, i un 3,8 % respecte a les il.lustracions totals de ciències socials.

En qualsevol cas cal parar atenció a les diferències de matís que podem observar entre la iconografia de la història de Catalunya i el que es dona a la història general, respecte del tractament desigual de

períodes. Per a la història de Catalunya el període millor tractat és la història contemporània amb 392 il.lustracions, protagonisme de la història contemporània que també es dona en la història general amb 1.480 il.lustracions. A partir d'aquí les coses canvien; en història de Catalunya el segon lloc, quant a tractament iconogràfic, ve ocupat per la història medieval amb 297 il.lustracions, mentre que a la història general ho és la prehistòria i la història antiga amb 875. El tercer lloc de la història de Catalunya ve ocupat per la història moderna amb 163 il.lustracions i el quart per la història antiga amb 147. En història general la història moderna ocupa el tercer lloc amb 798 i la història medieval el quart i darrer amb 724. La distribució no és però estranya si tenim en compte el paper emblemàtic que juga l'Edat Mitjana a Catalunya.

A manera de síntesi, i pel que fa a la iconografia podem establir les següents conclusions:

- En els llibres de text de ciències socials d'EGB, globalment considerats, la iconografia d'història té una representació del 40,5 % respecte a la il.lustració total. Percentatge lleugerament superior al dels continguts d'història respecte als continguts totals (36,9 %). La il.lustració d'història està, doncs, lleugerament sobredimensionada respecte als continguts.

- En els llibres de text de geografia i història de BUP, globalment considerats, la iconografia d'història representa el 62 % de la il.lustració total. Percentatge lleugerament superior al dels continguts d'història respecte als continguts totals (56,8 %). La il.lustració d'història està doncs, lleugerament sobredimensionada respecte als continguts.

- En els llibres de text de ciències socials d'EGB la iconografia d'història de Catalunya suposa un 23,5 % de les il.lustracions totals

d'història i un 9,5 % respecte a les il·lustracions totals de ciències socials. La iconografia d'història de Catalunya està lleugerament sobredimensionada respecte als continguts d'història de Catalunya que assoleixen, al respecte, percentatges del 19,1 % i el 7 %.

- En els llibres de text de geografia i història de BUP la iconografia històrica de Catalunya suposa un 16,5 % de les il·lustracions totals d'història, i un 10,2 % respecte de les il·lustracions totals. La il·lustració es correspon lleugerament infra-estimada respecte dels continguts d'història de Catalunya en el BUP que assoleixem, al respecte, percentatges del 17,9 % i del 10,2 %.

- La història contemporània és el període històric que presenta quantitativament un millor tractament iconogràfic en els llibres de text de ciències socials d'EGB. Les il·lustracions d'història contemporània suposen un 39,5 % de les il·lustracions totals d'història i un 16 % respecte de les il·lustracions totals. La iconografia d'història contemporània assoleix un percentatge lleugerament sobredimensionat respecte dels percentatges de contingut d'història contemporània, que són, respectivament del 38,4 % i del 14,1 %.

- La història contemporània és el període històric que presenta quantitativament un millor tractament iconogràfic en els llibres de geografia i història de BUP. Les il·lustracions d'història contemporània suposen un 36,8 % respecte de les il·lustracions totals d'història, i un 22,8 % respecte de les il·lustracions totals. La il·lustració, en aquest cas, no arriba a estar equiparada amb la importància donada als continguts d'història contemporània que assoleixen, respectivament, percentatges del 43,4 % i del 24,7 %.

- La història contemporània de Catalunya és el període de la història de Catalunya que presenta, quantitativament, un millor tractament

iconogràfic en els llibres de ciències socials d'EGB. Les il·lustracions d'història contemporània de Catalunya suposen el 36,5 % de les il·lustracions d'història de Catalunya, el 21,7 % de les il·lustracions d'història contemporània, el 8,5 % de les il·lustracions totals d'història, i el 3,4 % de les il·lustracions totals de ciències socials; percentatges molt similars als que presenten els continguts d'història contemporània de Catalunya en relació als mateixos conceptes: 38,4 %; 21,9 %; 8,4 %; 3,1 %.

- La història contemporània de Catalunya és el període de la història de Catalunya que presenta, quantitativament, un millor tractament iconogràfic en els llibres de geografia i història de BUP. Les il·lustracions d'història contemporània de Catalunya suposen el 44,1 % de les il·lustracions d'història de Catalunya, el 19,8 % de les il·lustracions d'història contemporània, el 7,3 % de les il·lustracions totals d'història, i el 4,5 % de les il·lustracions totals. Percentatges lleugerament inferiors als que presenten els continguts d'història contemporània de Catalunya en relació als mateixos conceptes: 52,8 %; 21,8 %, 9,5 %, 5,4.

VALORACIÓ GLOBAL

A tall de síntesi final podem avançar algunes conclusions respecte al tractament de la història contemporània de Catalunya en els llibres de text de primària i secundària a finals dels anys vuitanta.

- A finals dels anys 80, sigui per decisió de les editorials o autors, sigui per la influència de l'ordre del 1988, la història de Catalunya començava a estar present en els llibres de text de primària i secundària.

- Els continguts i la imatge que es donava de la història de Catalunya pot avaluar-se, a primària, en un 20 % sobre els continguts totals d'història, i en un 8 % respecte dels continguts totals de ciències socials. A secundària pot avaluar-se en un 17 % sobre els continguts totals d'història, i en un 10 % respecte dels continguts globals de geografia, història i ciències socials. És a dir, per a ambdues etapes el percentatge estaria al voltant del 9 % dels continguts de geografia, història i ciències socials. Es tracta d'un percentatge baix si atenem als continguts d'història nacional que normalment es donen en altres països europeus.

- Els continguts i la imatge que es donava de la història contemporània de Catalunya pot avaluar-se, a primària, en un 8 % dels continguts totals d'història i en un 3 % dels continguts totals de ciències socials, tot i que representava pràcticament el 39 % dels continguts totals d'història de Catalunya. A secundària, la història contemporània de Catalunya pot avaluar-se en un 9 % dels continguts totals d'història i en un 5 % dels continguts totals de geografia, història i d'altres ciències socials. Per a ambdues etapes el percentatge estaria al voltant del 8,5 % dels continguts totals d'història, mentre que respecte dels continguts totals el percentatge es situaria sobre el 4 %. El percentatge d'història contemporània de Catalunya és baix en relació als continguts totals, però és el període històric que presenta un tractament més extensiu. El problema no és tant d'una marginació de la història contemporània, és més aviat una posició subsidiària de la història globalment considerada i de la història de Catalunya en el seu conjunt.

CAPÍTOL 10. NOTES

1. Volum II, pàg. 11-360.
2. Volum II, pàg. 11-117.
3. Volum II, pàg. 118-175.
4. Volum II, pàg. 184-360.
5. Vegeu al respecte la fitxa núm. 21, vol. II, pàg. 297-313.
6. L'ordre del 1988, insistia a treballar el Corpus de Sang i l'Onze de Setembre a la primària. D'altra banda els nous programes de primària insistien sobre el tractament d'ambdós temes:

*31. Indicar fets i personatges importants del període en què es va produir la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió i conseqüències per a Catalunya d'ambdós conflictes"
 GENERALITAT DE CATALUNYA, DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT, *Curriculum, Educació Primària*,
 Barcelona; Generalitat de Catalunya, Servei de Difusió i Edicions, 1992.
7. Volum II, pàg. 361-509.
8. Volum II, pàg. 361-408.
9. Volum II, pàg. 409-449.
10. Volum II, pàg. 449-509.
11. El llibre de primer curs de Teide, per exemple varia molt en quant a percentatge, mentre que l'edició del 1988 té uns percentatges que es poden estimar en un 1 %, en l'edició del 1990, els afegitons d'història de Catalunya havien fet pujar el percentatge a un 9 %.
12. Vegeu fitxa núm. 32, Vol. II, pàg. 470-493.
13. Volum II, pàg. 11-117.
14. Volum II, pàg. 118-175.
15. Volum II, pàg. 184-360.
16. Volum II, pàg. 361-509.
17. Volum II, pàg. 361-408.
18. Volum II, pàg. 409-449.
19. Volum II, pàg. 449-509.

